

තෙත්බිම් වල අයිතීන්

තෙත්බිම්, ස්වභාවධර්මය ලෙසට, නිරෝගී, පුර්ණ ක්රියාකාරී තත්වයක පැවතීමට සහ සමෘද්ධිමත් වීමට සහජ අයිතියක් ඇත.

ස්වභාවධර්මයේ අයිතීන්¹: සොබා දහමේ අයිතීන්

මිනිසුන්ට මෙන්ම ස්වභාවධර්මයටද අයිතිවාසිකම් තිබේ

ස්වභාවධර්මයට පැවැත්මට, පවතින්නට තැනක් තිබීමට, සඵල වීමට/ සමෘද්ධිමත් වීමට සහ පෘථිවි ක්රියාවලීන්ට ජරනිජනනය කිරීමට/ සහභාගී වීමට සහජ අයිතීන් ඇත.

ස්වභාවධර්මයට නිසග අයිතීන් ඇත, ඒ මිනිසුන්ට යහපතක් කිරීමට පමණක් නොවේ

තෙත්බිම් සමඟ අපගේ සබඳතාව පරිවර්තනය කිරීම

සොබා දහමේ අයිතීන් සුසමාදර්ශය මානව-තෙත් බිම් සම්බන්ධය සුරාකෑම, නිස්සාරණය සහ ක්ෂය වීම යන සම්බන්ධතාවයකසිට තෙත් බිම්වල අයිතිවාසිකම් සහ ජීවිත්වය හඳුනා ගන්නා එකක් බවට පරිවර්තනය කරයි. මෙම වෙනස අන්යෝන්ය, ඥාතීත්වය සහ කෘතවේදීත්වය මත පදනම් වූ සම්බන්ධතාවයක් මුර්තිමත් කරයි, පාරිසරික සහ දේශගුණික යථාර්ථයන් සමඟ සංස්කෘතිය සහ පාලනය පෙළගස්වන සෞඛ්ය සම්පන්න, තිරසාර අනාගතයක් නැවත ස්ථාපිත කරයි.

"අපගේ දේශගුණය ස්ථාවර කිරීමට, ජෛව විවිධත්වය අහිමි වීම නැවැත්වීමට සහ අපට අවශ්‍ය තිරසාර අනාගතයට මාවතක් සැකසීමට සමාජයේ සහ අපගේ ආර්ථිකයේ සෑම අංශයකම පරිවර්තනය වෙනසක් අවශ්‍ය වේ."

ජෛව විවිධත්වය සහ පරිසර පද්ධති සේවා පිළිබඳ අන්තර් රාජ්‍ය වේදිකාව (IPBES) සභාපතිනි Ana Maria Hernandez Salgar, 2021

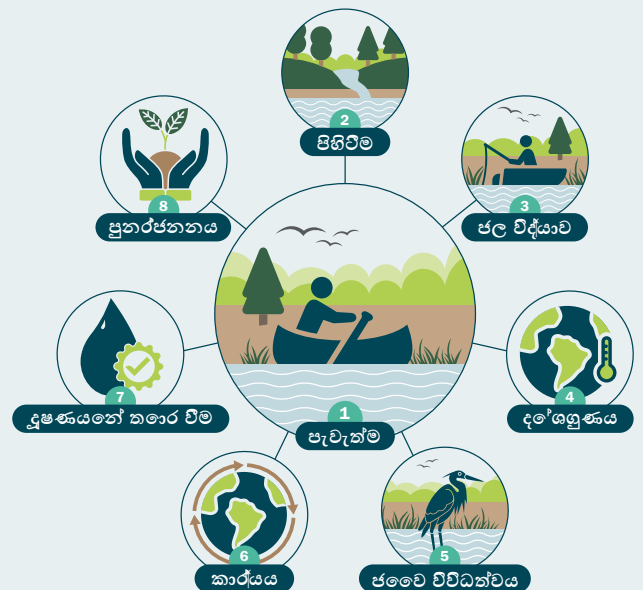
පාරිසරික වශයෙන් තිරසාර සංවර්ධනයක් සඳහා අවශ්‍ය වන්නේ²:

- සුරාකෑමට සහ ආධිපත්යය දැරීමට වඩා ස්වභාවධර්මයට එකඟව ජීවත් වීම
- මිනිසුන් වෙනම සහ උසස් අය ලෙස සැලකීම වෙනුවට ස්වභාවධර්මයේ කොටසක් ලෙස සැලකීම
- ස්වාභාවික පරිසර පද්ධති ක්රියා කරන ආකාරය පාලනය කරන විද්යාත්මක නීති සමඟ අනුකූල වීම (එනම් "යථාර්ථය සමඟ ගනුදෙනු කිරීම යි, යථාර්ථය ඔබ සමඟ ගනුදෙනු කරන නොකරණ ලෙසට")

වැඩි විස්තර සඳහා: www.rightsofwetlands.org

තෙත් බිම්වල අයිතීන් පිළිබඳ විශ්ව ජරකාශනය³

අයිතීන් ඇත්තේ...

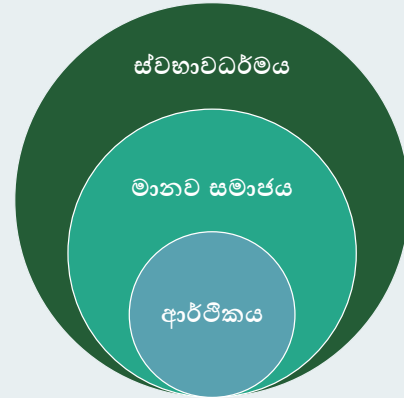
- 1 පැවතීමට.
- 2 භූ දර්ශනය තුළ ඔවුන්ගේ පාරිසරික වශයෙන් පිහිටීම තීරණය කර ඇති ස්ථානයට.
- 3 ස්වාභාවික, සම්බන්ධිත සහ තිරසාර ජල විද්යාත්මක තත්ත්වයන්ට.
- 4 පාරිසරික වශයෙන් තිරසාර දේශගුණික තත්ත්වයන්ට.
- 5 ඔවුන්ගේ පාරිසරික අඛණ්ඩතාවයට බාධා කරන හඳුන්වා දුන් හෝ ආකර්මණශීලී විශේෂවලින් තොර ස්වාභාවිකව ඇති වන ජෛව විවිධත්වය තිබීමට.
- 6 වයුගෝලයේ අඛණ්ඩතාව, ක්රියාකාරීත්වය, පරිණාමීය ක්රියාවලීන් සහ පෘථිවි ක්රියාවලීන්හි ස්වාභාවික පාරිසරික භූමිකාවන් ඉටු කිරීමට ඇති හැකියාවට.
- 7 දූෂණයෙන් හා පිරිහීමෙන් නිදහස් වීමට.
- 8 පුනර්ජනනයට සහ ජරනිසංස්ථාපනයට.

වත්මන් තිරසාර සංවර්ධනය⁴

ස්වභාවධර්මයේ අයිතීන්⁵

ජර්ධන පණිවිඩ

- පෘථිවිය මත ජීවයේ අනාගත යහපැවැත්ම සහ තිරසාරත්වය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා වේගවත් හා පරිවර්තනය වෙනසක් අවශ්‍ය වේ.
- තෙත් බිම්වල අයිතීන් හඳුනා ගැනීම, ක්රියාවට නැංවීම සහ සහතික කිරීම, මානව ක්රියාකාරකම් පාරිසරික යථාර්ථය සමඟ ඉලක්ක කිරීම සඳහා තීරණාත්මක වැදගත් පරිවර්තනය වෙනසක් වේ.
- තෙත්බිම් වල අයිතීන් සහ ස්වභාවධර්මයේ අනෙකුත් මූලද්රව්යයන් පැවතීමට, පැවැත්මට ස්ථානයක් තිබීම සහ ජීව ජාලය තුළ සම්පූර්ණ සහභාගීත්වය ඇතුළුව ස්වභාවධර්මයේ අයිතීන් පිළිගැනීමට මිනිසුන්ට සදාචාරාත්මක යුතුකමක් ඇත.

නිරෝගී තෙත්බිම් වලට අයිතිවාසිකම් 80% නොමැතිව පැවතිය නොහැක.

- ස්වදේශික ජනතාව සහ ජරාදේශීය ජරජාවන් ස්වභාවධර්මයේ අයිතීන් සහ ජීවිත්වය සහ ජීව ජාලයේ සාමාජිකයන් ලෙස මිනිසුන්ගේ කාර්යභාරය සහ වගකීම් හඳුනාගැනීමේ නායකයින් වෙති.
- ස්වභාවධර්මයේ අයිතීන් යෙදීම සඳහා නීතිමය විග්‍රහයන් පවතින අතර, ඒවා තෙත් බිම්වල අයිතීන් සඳහා අදාළ වේ.
- තෙත්බිම් සමඟ ඔවුන්ගේ සබඳතාව වෙනස් කිරීමට ක්රියාමාර්ග ජරාදේශීය ජරජාවන්ටම ගත හැකි අතර, ඔවුන් ඒ සඳහා ක්රියාමාර්ග ගනිමින් සිටී.
- සංස්කෘතික, අධ්යාපනික, නීතිමය සහ තෙත්බිම් කළමනාකරණ උපාය මාර්ග හරහා තෙත් බිම්වල අයිතීන් ජරවර්ධනය කිරීමට සහ සහාය වීමට හැකිය.

ඇයි දැන්?

අපි ඉන්නේ සන්ධිස්ථානයක ය.

තෙත්බිම් සංරක්ෂණය සහ ජරතිසංස්කරණ ජරයත්නයන් තිබියදීත්, තෙත්බිම් අහිමි වීම සහ විනාශය දිගටම පැවතීමෙන්, ගෝලීය තෙත් බිම්⁶ වලින් 35% ක් 1970^{7,8} සිට අපට අහිමි වී ඇත.

තෙත්බිම් විනාශය හා ක්ෂය වීම, දේශගුණික විපර්යාස මෙන්ම ජෛව විවිධත්වය හා විනාශයට ද දායක වේ. සංරක්ෂණය, ජරතිස්ථාපනය සහ තිරසාර සංවර්ධනය සඳහා පවතින ජරවේශයන් මානව-සොබාදහම වෙනස් කිරීමට හෝ පරිභෝජන-අහිමුඛ මානව හැසිරීම නැවැත්වීමට අපොහොසත් වී ඇති අතර එය අපව වියසනකාරී දේශගුණික අස්ථාවරත්වයේ අද්දරට ගෙන ගොස් 6 වන මහා වදවීමට හේතු වී ඇතබලාපොරොත්තු වුවාට වඩා වේගයෙන් මේ සියල්ල සිදුවෙමින් පවතී. ගමන් මඟ වෙනස් කිරීමට අපට ඉතිරිව ඇත්තේ ඉතා සුළු කාලයකි, එබැවින් අප දැන් ක්‍රියා කළ යුතුය.

ඉදිරියට යන මාවතක්

සහස්ර ගණනාවක් පුරා සහ සංස්කෘතීන් හරහා, මිනිසුන් ස්වභාවධර්මයේ අයිතීන් සහ ස්වභාවධර්මයේ මූලද්රව්යයන් ජීව ජාලයේ සාමාජිකයන් ලෙස පිළිගෙන ඇත⁹. මිනිසුන් ස්වභාවධර්මයෙන් වෙන් කිරීම සහ මිනිසුන් ස්වභාවධර්මයට ඉහළින් තැබීම වත්මන් තෙත්බිම්, ජෛව විවිධත්වය සහ දේශගුණික හදිසි අවස්ථා වලට හේතු වී ඇති අතර, තෙත්බිම් සහ ස්වභාවධර්මයේ අනෙකුත් මූලද්රව්ය විනාශ කිරීම හා නිස්සාරණය කිරීම නිසා හදිසි අවස්ථා නිර්මාණය වේ. විකල්පයක් ලෙස, තෙත්බිම් සහ ස්වභාවධර්මයට අයිතීන් ඇති බවත්, මිනිසුන් ස්වභාවධර්මයේ කොටසක් ලෙසත් වටහා ගන්නා විට, මානව-ස්වභාවික සම්බන්ධතාවය බොහෝ ආදිවාසීන් සහ ජරාදේශීය ජරජාවන් මෙන් ස්වභාවධර්මය කෙරෙහි මිනිසුන්ට ඇති සදාචාරාත්මක වගකීම් ඇතුළුව අන්යෝන්ය භාවය, කෘතවේදීත්වය සහ සමතුලිතතාවය මත පදනම් වන බැව්) කාලයන් සමඟ පෙන්වා දී තිබේ.

1,2,4,5 Kauffman, C. M. & Martin, P.L. 2021. *The Politics of Rights of Nature: Strategies for Building a More Sustainable Future*. MIT Press. Cambridge, MA.
 3 Davies GT, Finlayson CM, Pritchard DE, Davidson NC, Gardner RC, Moomaw WM, Okuno E, Whitacre JC, 2020. Towards a Universal Declaration of the Rights of Wetlands. *Marine and Freshwater Research*. <https://doi.org/10.1071/MF20219>
 6 Including both inland/freshwater and coastal/saltwater wetlands.

7 Ramsar Convention on Wetlands, 2018. *Global Wetland Outlook: State of the World's Wetlands and their Services to People*. Gland, Switzerland: Ramsar Convention Secretariat.
 8 Where data is available.
 9 Supplementary material in Davies GT, Finlayson CM, Pritchard DE, Davidson NC, Gardner RC, Moomaw WR, Okuno E, and Whitacre JC. 2020. Towards a Universal Declaration of the Rights of Wetlands. *Marine and Freshwater Research* 72(5) 593-600. <https://doi.org/10.1071/MF20219>